

شناسایی عوامل اجتماعی مرتبط با مراکز آموزشی از راه دور در خانمهای شهر اصفهان

صدیقه طوطیان اصفهانی^۱، راضیه سادات گلشنی^۲

^۱ استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران، ایران.

^۲ کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دهقان

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

صدیقه طوطیان اصفهانی

tootian_ir@yahoo.com

چکیده:

امروزه آموزش به عنوان شرط اساسی توسعه شناخته شده است. در واقع آموزش یک عامل وسیله ساز برای رشد فردی و سرچشمه اصلی سعادت بشری و رفاه اجتماعی به شمار می آید. به همین خاطر مراکز آموزشی از راه دور گسترش یافته و عوامل مختلفی بر روی مراکز آموزشی از راه دور تاثیرگذار است لذا محقق این تحقیق را با هدف بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با مراکز آموزشی از راه دور در خانمهای شهر اصفهان انتخاب نموده است. روش تحقیق، پیمایشی است. از پرسشنامه برای گردآوری داده ها استفاده شده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برآورد شده و نمونه ها به صورت تصادفی ساده انتخاب شده اند. نتایج این پژوهش نشان دهنده آن است که تحصیل در مراکز آموزش از راه دور موجب بالا رفتن آگاهیهای علمی، اجتماعی و امور مربوط به زندگی دانش آموزان این مراکز می شود. و بین سن دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور، وضعیت فعالیت و اشتغال دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و تعداد فرزندان دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور بامیزان تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود ندارد.

کلیدواژه ها: (عوامل اجتماعی)، (مراکز آموزش از راه دور)، (آموزش و پرورش)

ورود به جهان دانایی محور و نیاز روزافزون بشر به آموزش، همواره با پیچیده شدن زندگی ها، نیاز به آموختن مستقل را در طول زندگی افزایش داده است. شروع آموزشهای از راه دور در آموزش و پرورش، نخست با هدف افزایش پوشش تحصیلی و از آن پس با هدف گشودن راهی برای کیفیت بخشی و تحول آفرینی اساسی در محتوا و روشهای آموزشی آغاز به کار کرده است. هم اکنون این آموزشها با به بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات آموزشهای خوبی را برای به روز کردن محتوا و انعطاف بخشی به روشهای یادگیری و یاددهی به ارمغان می آورد (الحسینی، ۱۳۸۵). امروزه آموزش به عنوان شرط اساسی توسعه شناخته شده است. در واقع آموزش یک عامل وسیله ساز برای رشد فردی و سرچشمه اصلی سعادت بشری و رفاه اجتماعی به شمار می آید (متوسلی، ۱۳۷۶). ز طرفی توسعه ی فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آینده ی همرملتی به تحصیلات جامعه به عنوان یک مجموعه بستگی دارد و سطوح مختلف نظام آموزشی، نقش مهمی در شکل دهی شخصیت، تواناییها و عادات انسان دارند. امروزه حتی عقب مانده ترین کشورها نیز به این امر پی بردند که از طریق آموزش می توان موانع بزرگ را از سر راه برداشت. آنها تحول و حرکت اجتماعی خود را در بهبود شرایط آموزش و توجه به تعلیم و تربیت می دانند. در این زمینه مسایل گوناگونی مدنظر قرار گرفته است. از مسایل مالی گرفته تا شیوه های مدیریت، سبکهای آموزش و حتی این که چه نوع آموزشی برای یک جامعه مفید است. یکی از این سبکهای آموزش استفاده از موسسه های آموزش از راه دور است. به منظور اجرای برنامه های آموزشی، این مراکز در سراسر کشور تاسیس شده اند. در آغاز سال ۸۴-۱۳۸۳، در حدود ۱۵ استان کشور در این طرح شرکت داشته که در سال تحصیلی ۸۵-۸۴ به همه ی استانها تعمیم یافته است. در این سال ۴۰۰ مرکز در سراسر کشور به ویژه در مناطق محروم برای افزایش پوشش تحصیلی آن مناطق تاسیس شده و شروع به فعالیتهای آموزشی کرده است.

آموزشهای از راه دور در مراکز تاسیس شده به شکل مکاتبه ای و تشکیل کلاسهای رفع اشکال و هدایت آموزشی ارائه می شود هر مرکز موظف است مطابق آیین نامه ها و دستورالعملهای مصوب، در این زمینه ثبت نام نمایند، در این شیوه آموزشی، کلاسهای رفع اشکال هر هفته یا دوهفته یکبار در مراکز ارائه می شود، ارائه ی مواد آموزشی و درسی به صورت لوحهای فشرده آموزشی، تجهیزات رایانه ای، کتابهای خود آموز و کار و تمرین و ارائه ی مشاوره های تحصیلی و... است (الحسینی، ۱۳۸۴).

ولی عملکرد آنها نشاندهنده آن است که به طور کامل از ظرفیت آنها استفاده نشده است. شاید عوامل مختلفی بر عملکرد آنها موثر بوده در بین این عوامل اثرگذار، محقق عوامل اجتماعی اثر گذار بر مراکز آموزشی از راه دور را انتخاب نموده است. زیرا با استفاده از نتایج این تحقیق هزینه های آموزشی را کاهش داد همچنین می توان راهکارهای جدید برای آموزش و تشویق علاقه مندان به تحصیل در هر سن و در هر زمان و مکان ارائه نمود. لذا محقق در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال است که چه عوامل اجتماعی با مراکز آموزشی از راه دور ارتباط دارد؟ در این راستا محققین مطالعاتی انجام داده اند از جمله:

آرمسترانگ (۲۰۰۲) زمینه های فردی- اجتماعی را با فرض اینکه یک برنامه مطالعاتی آنلاین با یادگیری در بزرگسالان مرتبط است، بررسی می کند. نتایج نشان داده که داشتن احساساتی همچون جامعه گیرنده، اعتماد به نفس تحصیلی، اعتماد به مدیریت نقش های زندگی و تاثیر مدرسه بر نقشهای زندگی دیگران، درک فراگیران را از تواناییهایشان برای تکمیل موفقیتهای آموزشی آنان تحت تاثیر قرار می دهد (Armstrong, ۲۰۰۲). مک لیندن و همکاران (۲۰۰۶) علاقه ی دانش آموزان به برنامه های آموزش از راه دور دسترسی به فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی را بررسی کردند. یافته های آنها نشان داد که دانش آموزان در ابتدا از شرکت نمودن در برنامه های آموزش از راه دور مردد هستند، اما بعد از ورود به این دوره ها علاقه مندی دانش آموزان افزایش می یابد. همچنین در استفاده از فناوری های ارتباطی تجربه ی قبلی نداشتند، اما به خوبی از امکانات استفاده می کردند و در به کارگیری آن مشکل زیادی نداشتند (Mc Linden, ۲۰۰۶). پینا (۲۰۰۸) در مورد عوامل تاثیر گذار در رواج آموزش از راه دور با نمونه ی ۱۷۰ نفری از افراد روستایی و شهری در موسسات آموزش از راه دور ایالت متحده ی آمریکا انجام داد، در یافت که ۳۰ عامل در رواج و گسترش آموزش از راه دور موثر است. عواملی مانند دسترسی به فناوریها، به کارگیری اصول طراحی آموزشی و در نهایت پشتوانه ی مالی محکم و سطح بالای اطلاعات مدیران به عنوان مهمترین عوامل در گسترش این شیوه ی آموزش شناخته شدند (Pina, 2008). پینا (۲۰۰۹) به این نتیجه رسید که دوره های مجازی باعث بهبود نگرش و ارتقای سطح تعامل می شود. حسن زاده (۱۳۸۱) پژوهشی تحت عنوان ((امکان سنجی آموزش از راه دور از طریق اینترنت کتابداری و اطلاع رسانی در ایران)) انجام داد. نتایج نشان داد که بیش از ۵۰ درصد گروههای کتابداری و اطلاع رسانی شرایط و امکانات اولیه برای برگزاری چنین دوره هایی را دارند. در مقابل بیش از ۵۰ درصد استادان تا به حال به این موضوع نپرداخته اند و سابقه ی برگزاری چنین کلاسهایی را ندارند و در نهایت بیش از ۹۱ درصد گروهها نیز هیچ برنامه ای برای آینده در مورد آموزش کتابداری و اطلاع رسانی از راه دور را ندارند) حسن زاده، (۱۳۸۱). حسینی (۱۳۸۵) در پژوهشی که با هدف میزان دستیابی مراکز به اهداف آموزش از راه دور در کشور انجام داد به این نتیجه رسید که اعضا با اهداف و برنامه های موسسه به خوبی آشنا هستند. پیشنهادهای این پژوهش بر اساس یافته های تحقیق، آموزش

نیروها و کارکنان اجرایی مراکز مجری و ارائه ی الگوی مناسب در خصوص استفاده ی مطلوب از فناوریها و رسانه های آموزشی برای غنی سازی منابع آموزشی مراکز مجری بود (حسینی، ۱۳۸۵).

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق: روش تحقیق حاضر، روش پیمایشی است. جامعه ی آماری در این پژوهش گروه دانش آموزان زن و دختر شهر اصفهان بالغ بر ۳۱۸۳ نفر می باشند. هم چنین حجم نمونه در این تحقیق دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور نواحی پنجگانه آموزش و پرورش شهر اصفهان بوده که با استفاده از فرمول کوکران تعداد آنها ۱۵۰ نفر برآورد شد و نمونه ها روش تصادفی انتخاب شده اند. ابزار و شیوه گردآوری داده ها در این پژوهش، پرسشنامه می باشد. پرسشنامه های نهایی در این تحقیق شامل ۲۲ سوال با درجه بندی پنج لیکرت تنظیم شده است. روشهای آماری جهت تجزیه تحلیل داده ها و آزمون فرضیيات در دو سطح توصیفی و استنباطی به شرح ذیل می باشد:

- ابتدا با استفاده از جداول توزیع فراوانی، فراوانی معتبر، درصد تجمعی به توصیف ویژگیهای جمعیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی پاسخگویان پرداخته شده است.
- در مرحله بعد برای تجزیه و تحلیل متغیرها در سطح استنباطی، از آزمون t دو نمونه ای، آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس استفاده شده است.

همچنین در این تحقیق برای تعیین پایایی پرسشنامه های از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردیده است که مقدار آلفاهای بدست آمده نشان داد که پرسشنامه از ثبات خوبی برخوردار می باشند. مقدار آنها برای هر یک از متغیرها بیش از ۰/۷ بوده که مورد قبول می باشد. تجزیه تحلیل داده های تحقیق در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفت. در سطح توصیفی با استفاده از مشخصه های آماری نظیر فراوانی، درصد، درصد تجمعی، میانگین، انحراف معیار و در سطح استنباطی از آزمون t یک نمونه ای استفاده شده است.

یافته های تحقیق

الف - یافته های توصیفی: در این بخش با توجه به آمار و اطلاعات پرسشنامه ها، به توصیف فراوانی و درصد فراوانی متغیرهای تحقیق پرداخته شده است.

مشخصات فردی پاسخگویان

سن پاسخگویان: همانگونه که در جدول زیر ملاحظه می شود بیشترین پاسخگویان (به میزان ۳۶/۷ درصد) بین سنین ۱۳ تا ۲۰ سال قرار داشته اند.

جدول ۱: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سن آنها

سن	تعداد	درصد	درصد تجمعی
۱۳ تا ۲۰ سال	۵۵	۳۶.۷	۳۶.۷
۲۱ تا ۳۰ سال	۴۸	۳۲.۰	۶۸.۷
۳۱ تا ۴۰ سال	۳۹	۲۶.۰	۹۴.۷
۴۱ تا ۵۰ سال	۸	۵.۳	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

پایه تحصیلی پاسخگویان: همانگونه که در جدول زیر مشاهده می شود پاسخگویان را دانش آموزان دختر در مقاطع مختلف تحصیلات دوره راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی تشکیل می دهند. بیشترین پاسخگویان در دوره دبیرستان هستند که ۵۸ درصد نمونه را شامل شده اند و کمترین پاسخگویان را دختران در پایه پیش دانشگاهی تشکیل داده اند.

جدول ۲-: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب پایه تحصیلی آنها

پایه تحصیلی	تعداد	درصد	درصد
راهنمایی	۳۰	۲۰.۰	۲۰.۰
دبیرستان	۸۷	۵۸.۰	۷۸.۰
پیش دانشگاهی	۳۳	۲۲.۰	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

وضعیت فعالیت و اشتغال پاسخگویان: ۷۴/۷ درصد پاسخگویان، غیرشاغل هستند که با توجه به اینکه اکثر پاسخگویان در

سنین پایین و مجرد می باشند این امر طبیعی است.

جدول ۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت فعالیت و اشتغال آنها

درصد	تعداد	
۲۵.۳	۳۸	شاغل
۷۴.۷	۱۱۲	غیر شاغل
۱۰۰	۱۵۰	جمع

ب- تحلیل استنباطی

برای آزمون فرضیات تحقیق، از آزمونهای مقایسه میانگین ها، t دو نمونه ای، آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس استفاده شده است.

فرضیه ۱: تحصیل در مراکز آموزش از راه دور موجب بالا رفتن آگاهی های علمی، اجتماعی و امور مربوط به زندگی دانش آموزان این مراکز می شود. همانگونه که در جدول ۴ ملاحظه می شود در سطح خطای ۰/۰۵ درصد سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد رابطه بین تحصیل در مراکز آموزش از راه دور و بالا رفتن آگاهی های علمی، اجتماعی و امور مربوط به زندگی دانش آموزان این مراکز رابطه معنی دار وجود و فرضیه تحقیق، پذیرفته می شود.

جدول ۴: نتایج آزمون مقایسه میانگین ها بین متغیرهای تحصیل در مراکز آموزش از راه دور و تأثیر در آگاهی های علمی، اجتماعی و امور مربوط به زندگی دانش آموزان این مراکز می شود.

Test Samples Paired					
Sig.	df	t	میانگین	تعداد	
.۰۰۰۰	۱۴۹	۳.۸۶	۱	۱	قبل از آموزش در مراکز
			۱	۱	قبل از آموزش در مراکز

فرضیه ۲: بین سن دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. همانگونه که در جدول ۵ ملاحظه می شود سطح معنی داری $\text{sig} = ۰/۲۰۶ > ۰/۰۵$ است که نشانگر معنی دار نبودن رابطه دو متغیر این فرضیه می باشد و بنابراین فرضیه ۲ رد می شود.

جدول شماره ۵: آزمون همبستگی بین سن دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها

تعداد نمونه	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
۱۵۰	-۰.۱۰۴	۰/۲۰۶

فرضیه ۳: بین وضعیت فعالیت و اشتغال دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

همانگونه که در جدول ۶ ملاحظه می شود $\text{Sig} = ۰/۵۰۴ > ۰/۰۵$ است که حاکی از معنی دار نبودن رابطه متغیرهای وضعیت فعالیت و اشتغال دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها می باشد، لذا این فرضیه رد می شود.

جدول ۶: آمار توصیفی نتایج آزمون t متغیرهای وضعیت فعالیت و اشتغال دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	
۸.۰۱	۷.۰۰	۳۸	شاغل

غیرشاغل	۱۱۲	۸.۱۳	۹.۳۱
---------	-----	------	------

فرضیه ۴: بین وضعیت تأهل دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود دارد. همانگونه که جدول ۷ ملاحظه می شود سطح معنی داری $\text{sig} = 0/957 > 0/05$ است که نشانگر معنی دار نبودن رابطه دو متغیر می باشد و بنابراین این فرضیه رد می شود.

جدول ۷: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای وضعیت تأهل دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر

این مراکز بر آنها

مجموع	مجدور	میانگین	سطح معنی داری
۹.۴۵	۰.۳۲		۰.۹۵۷
۶۸.۱۱	۰.۵۶		
۷۷.۵۶			

فرضیه ۵: بین تعداد فرزندان دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است همانگونه که جدول ۸ ملاحظه می شود سطح معنی داری $\text{sig} = 0/320 > 0/05$ است که نشانگر معنی دار نبودن رابطه دو متغیر این فرضیه است، بنابراین فرضیه رد می شود.

جدول ۷: آزمون همبستگی بین تعداد فرزندان دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و میزان تأثیر این مراکز بر آنها

تعداد نمونه	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
۱۵۰	-۰.۰۸۲	۰.۳۲۰

نتیجه گیری:

بیشترین پاسخگویان به میزان (۳۶/۷ درصد) بین سنین ۱۳ تا ۲۰ سال قرار داشته اند. بیشترین پاسخگویان در دوره دبیرستان هستند که ۵۸ درصد نمونه را شامل شده اند. راهنمایی ۲۰ درصد و پیش دانشگاهی ۲۲ درصد را شامل شده اند. اکثر پاسخگویان (۴۹/۳ درصد) مجرد هستند. ۷۴/۷ درصد از پاسخگویان غیر شاغل هستند و ۲۵/۳ پاسخگویان شاغل می باشند.

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش نشان داد که تحصیل در مراکز آموزش از راه دور موجب بالا رفتن آگاهیهای علمی، اجتماعی و امور مربوط به زندگی دانش آموزان این مراکز می شود. و بین سن دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور، وضعیت فعالیت و اشتغال دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور و تعداد فرزندان دانش آموزان مراکز آموزش از راه دور با همبستگی تأثیر این مراکز بر آنها رابطه معنی داری وجود ندارد. در واقع می توان اینگونه بیان نمود که آموزش از راه دور در اشکال مختلف خود می تواند خیلی موثر باشد و اگر خوب طراحی شود می تواند از نظر آموزشی مشروع باشد. برنامه های آموزش از راه دور از نظر میزان هزینه به دانش آموز برتری هایی نسبت به آموزش سنتی دارند. یادگیری آزاد و از راه دور می تواند فرصتهایی برای تعامل بین دانشجویان و مدرسین ایجاد کند و گفتگویی نامحدود بین آنها برقرار نماید و این مبنایی محکم برای آموزش مشروع است. از این رو، گرچه یادگیری آزاد و از راه دور همانند یادگیری در کلاسهای بزرگ منجر به یادگیری طوطی وار می گردد اما این ویژگی از مشخصات بارز آن نیست.

منابع و مراجع

۱. الحسینی، سید حسن، مقدمه ای بر آموزش و پرورش، ناشر: موسسه فرهنگی منادی تربیت، تهران، (۱۳۸۴)
۲. -الحسینی، سید حسن، راهبردهایی برای مدیران مراکز آموزش از راه دور، ناشر: موسسه فرهنگی منادی تربیت، تهران، ۱۳۸۴
۳. -الحسینی، سید حسن، آموزش و پرورش ایران، ناشر: موسسه فرهنگی منادی تربیت، تهران، (۱۳۸۳)
۴. -معاونت برنامه ریزی و توسعه مدیریت، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، دوره دهم، تابستان، پاییز و زمستان شماره مسلسل، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، (۱۳۸۳)
۵. علیپور، وحیده، مقایسه منبع کنترل درونی و بیرونی در آموزش از راه دور و آموزش سنتی، ۱۳۸۶/۶/۲۶
۶. -حسینی، سید علی، بررسی اثربخشی مراکز آموزش از راه دور و برنامه های آموزشی و درسی آنها، ۱۳۸۶/۴/۲۰

منابع انگلیسی

Yesim Kesli, Zeynep Kooglu. Integrating a web-based learning program in to a traditional learning environment : Students attitudes and expectations. 2009, V(6), NO, 11. US-China Education Review, ISSN 1548-6613, USA. (2009)
2-www.sid.ir